

ként a szemeteskoscsi érkezése éppannyira része a természetnek, mint a fecskék érkezése tavasszal. Ne légy fennkölt! Ami fennkölt, az ritkán hat elevennek, márpedig egy versnek így kell hatnia, amikor először olvasod és valahányszor újraolvasod. Ez azt jelenti, hogy neked kell új szemmel nézned a dolgokra: meg kell újítanod őket.

Attól félek, próbára teszem a türelmedet. Csak még egy megjegyzés: Emily Dickinson írja valahol, hogy minden vers egy olyan ház, amelyik saját kísértetre vágyik. A kísértet az a borzongás, az a frissesség, az ismerős-ismeretlennek az az érzése, az az energia, amelyet a vers magába sűrít. A költő mesterségbeli tudása adja az épület szerkezetét. Ám sokféle ház létezik, és sokféle kísértet. Akadnak, akik szerint az ihlethez megfelelő légkörre van szükség, akárcsak egy spiritiszta szeánszhoz: ezek az emberek csak éjszaka tudnak írni, ernyős lámpa mellett, csipkefüggönyök mögül beszűrődő különleges világításban, lehetőleg teliholdnál. Néhány túlérzékeny, depresszióra hajlamos költő váltig állítja, hogy kizárólag ilyen körülmények között lehet verset írni. Ez azonban szemenszedett ostobaság. Ha megpróbálsz vele, úgy végzed, mint azok a vén sarlatánok, akik olyan mennydörgő párosszal igyekeznek fölhívni magukra a hallgatóság figyelmét, amely valaha talán fenségesnek hatott, mára azonban minden energia elpárolgott belőle. Az ilyesmi elől a kísértetek unalmukban megszöknek. Merészen fogj hozzá a házad építéséhez, számolj vele, hogy később további szárnyakkal kell megtoldanod, avagy hogy esetleg hibásak a méréseid, számolj vele, hogy esetleg hétköznapi leszel, nehézkes, sőt egyszerűen rossz. A te házad a nyelvből épül, az pedig állandóan morzsálódik, és veszít az erejéből. Én ma már tőrhetően ismerem a saját házamat. Lényegében egy romos, de még lakható, múlt századi, klasszicista épülettömb, amely szerencsés esetben kitart a következő évezredig (tekintve, hogy az amúgy sincsen már messze). A szobákban olyan emberekkel szeretnék találkozni, akik különböznek tőlem, olyanokkal, akiknek tévéjük és telefonjuk van. Szeretném, ha a magam körül látott világból minél többet tudnék beköltöztetni a házamba. Egyesek csak egy éjszakára szállnak meg benne, másokat ki se lehetne többet kergetni.

Megeshet, hogy kénytelen leszek további szobákkal megtoldani. Ám a régi lakóknak, a kísérteteknek is megvan benne a helyük. Ahhoz, hogy egy szellem kísértetni tudjon, nem elég neki más szellemek társasága: arra van szükség, hogy egy eleven ember útját keresztesse. Nehéz egy ilyen épületben megőrizni a helyes arányokat. Ismerek egy Ybl tervezte házat Budapesten, valahol a Magyar utca és a Múzeum körút között, amelyben az arányok és a színek szinte énekelnek. Azt szeretném, ha az én verseim is ilyenek lennének. Lehet, hogy a te házad egészen másféle lesz: talán gótikus kastély, talán út menti bisztró, talán egy Bauhaus-stílusú lakótelepi ház, posztmodern hotel vagy szupermarket: ezek a dolgok ösztönösen, kinek-kinek vérmérséklete szerint alakulnak, de bármit válassz is, jó, ha mindig tartogatsz egy-két meglepetést a tarsolyodban, és ha a házadban lakni is lehet, nemcsak futólag megszállni.

Sajnálom, hogy ilyen hosszadalmas metaforákkal traktáltalak. A lényeg mindössze ennyi: tartsd jól nyitva a szemed és a füled, olvasd sokat, ne félj kockáztatni, lepd meg önmagadat, és soha ne felejtse el: nem ura és parancsolója vagy a nyelvnek, hanem esendő emberi lény, akit állandóan fenyeget a kifejezőképesség elvesztésének veszélye.

Sok szerencsét!

George Szirtes

(Rakouszky Zsuzsa fordítása)

A HOLMI POSTÁJÁBÓL

BELEBESZÉLŐ*

Válaszoló, persze, ha már megkérdeztetek, miért is ne mondanám el a véleményemet. Csak ne járnék úgy, mint aki verekedőket akar szétválasztani az iskolaudvaron, s aztán jó nagyokat kap a fejére. De még ha így lesz

* Hozzászólás Földényi F. László és Radnóti Sándor vitájához. (*Holmi*, 1993/9–11.)

is, kapok a Földénytől, kapok a Radnótól, akkor is vállalom.

Maga a vita tárgya, Rudolf Schwarzkogler művészete sajnos kevésbé érdekel. Bár érteni vélem, hogy mit, miért csináltak, a bécsi akcionisták nem nagyon korbácsolták föl soha a fantáziámat. Talán azért van így, mert a saját kicsapongásaimat dédelgetem, s nem fér el bennem a hozott anyag. Így aztán a kérdés, hogy Rudolf Schwarzkogler vajon levágta-e a saját farkát, netán kiherélte-e magát, avagy egyiket se tette, egyáltalán nem vág az elevenembe.

Általánosságban szólva jobban szívelem, ha egy fark az eredeti helyén van, legyen macskáé vagy emberé, ám ha művészetről van szó, akkor bárki faszát el tudom képzelni akár egy repülő szamovárban, akár egy sörsörglőben, s még egy esernyő redőzetébe rejtve, egy boncaszalon is. Alkát dolga, hogy ki hová teszi, s ezért se erényt, se esztétikai igényt vagy ítéletet nem kovácsolnék abból, hogy engem hová köt vagy milyen témákhoz vezet a képzeletem, s ehhez képest hová és mire vezet el másokat. Különben is elegendem van a *sollenekből* és a *dürfenekből*, s ha már választhatok, akkor inkább *savoir vivre*, mint *savoir engagé*. Régebben se nagyon zavartattam magam, de néhány éve most aztán már igazán szabadon akarok választani.

Olvastam egyszer a Margit hid budai hídfője alatt, az eléggé ocsmányan mocskos illemhely falán egy etikai és esztétikai kérdésekben elirányító hirdetményt. Azt mondja, hogy jó faszú fiatal srác vagyok. Mindent csinálók, mindent engedek. Nemcsak a faszodat, hanem az öklödet is fölnyomhatod a végbelembe. Délután négytől mindennap itt vagyok. Éjjel is hívatsz. Telefonszám. Felteszem, hogy nem Rudolf Schwarzkogler és nem a még elvetemültebb Robert Mapplethorpe adta itt meg a telefonszámát. Persze csodálkoztam én is, hiszen valóban nem tudtam, hogy ilyesmi van a világon. Hogy vannak ilyen jó faszú srácok, akik még ezt is megengedhetik. Mások vizeletében bokáig állva mégse gondoltam, hogy itélnem illene. Vagy éppen össze kéne őt hasonlitanom azzal a nénikémmel, aki ilyesmit biztosan nem engedett volna meg, de amúgy ordas nagy kurva volt. Hiszen egy olyan világban, ahol valaki el akarja adni a jó állapotban lévő kana-

péját, biztosan vannak, akik szintén kanapén alszanak, bár ebből minden valószínűség szerint nem vonható le olyan következtetés, miszerint mindenki kanapén aludna, mint ahogy én sem kanapén alszom, hanem sezlonon.

Hát ennyit a valóságról. És az élethez elengedhetetlenül szükséges realitásérzékéről.

Aztán persze olyan is van, hogy mit szeretnék. Meg hogy a Radnóti mit szeretne. És mennyivel jobb lenne így meg úgy.

Senki ne vádoljon azzal, hogy álláspontom egykedvűséget vagy részvétlenséget takar, vagy nem venném elég komolyan embertársaim kívánságait. Nem. A képzeletemmel rendesen végigjártam ezeket a dolgokat. Mondtam magamban, végül is egy záróizom tényleg addig tágul, ameddig a farcsont enged. Arra ugyan semmi nem visz rá, hogy a délután négyet itt várjam ki, s ennyiben a megismerés nekem valóban véget ért. Ez azonban nem jelenti, hogy ne rendített volna meg a hirdetés. Valami olyasmi rendített meg, amire a hirdető nem is gondolhatott. Az a lényegtelennek tűnő körülmény rendített meg, hogy ennek az embernek mindennap négy órakor itt kell várnia a jó sorsára. Valahol dolgozik, tanul vagy valami mást is csinál, de mindennap négy órakor itt kezdődik el egy másik értelmes élete. És akkor az egyik életének valahogy mindig el kell fednie a másik életét. Hasonlóképpen ahhoz, ahogy én is elfedem, s embertársaim többsége elfedi. Egyszóval, akaratlanul is találtam egy pontot, ahol találkozott az életünk. Ennyit az erkölcsről.

Mondom, Rudolf Schwarzkogler művészete engem kevésbé érdekel, mint ahogy annak idején Hajas Tibor művészetének élvezetétől is inkább tartózkodtam. Ám az érdeklődés hiánya vagy a tartózkodás is hozzám tartozik. S éppen ezért lenne értelmetlen elhallgatnom a velük kapcsolatos megrendültségemet. Nem volt titkos életük. Nem csináltak kettőt az egyből, mint ahogy mi tesszük, többnyire valamennyien. Lehet, hogy a mérnöki tudományok és az esztétikai tudományok elvannak ilyen emberek nélkül, a művészet nincsen el. Akár tetszik, akár nem, az ilyesmit becsben kell tartani. Lehet, hogy én nem kanapén alszom, hanem sezlonon, de mégiscsak alszom. Akkor járathatnám a

számát, ha egyáltalán nem aludnék semmin, sehol, semmikor. Ez pedig a realitásérzéknek megfelelő intelem.

Nem szeretnék a békebíró szerepében tetszelegni. Bizony élvezem, ahogy a Radnóti a Földényit csépli. Vagy legalábbis mindenféle kifogásokat kipróbál, mert padlóra akarja küldeni. Olyan látszatot se szeretnék kelteni, mintha pártatlan lennék, és azt mondanám, hogy az esztéták mind ilyenek, az egyik a *savoir vivre*, a másik a *savoir engagé* jegyében ténykedik, s öröktől fogva vívják egymással kilátástalan harcukat. Nem. Radnótinak jó nagy a hangja, nem egészen, de azért ki is engedi, jobban verekszik, nincsen gyöngé pont a másikon, mely a figyelmét elkerülné, míg a szegény Földényi csak kapálódzik és csapkod összevissza, és persze nem megy semmire. Mikor támadnia kéne, akkor túl kíméletes, mikor védekeznie, akkor meg fölöslegesen körülményeskedik, s így aztán inkább komikus hatást kelt.

Csak éppen a szívem hozzá húz, s ezért nekem az ügyes és erős Radnóti lesz az ellen-szenvesebb és a nevetésesebb. Mert a németalföldi festészet biztosan nagyon érdekes lenne Bosch végletes képei nélkül is, mint ahogy De Sade botrányos szövegei nélkül is jól meglenne a francia irodalom, csak éppen

azzal a kérdéssel, hogy mi lenne nélkűlük, nem nagyon érdemes foglalkozni. Mint ahogy annak sincsen sok értelme, hogy egy Bosch-kép láttán Brueghelt kiáltssak, vagy Flaubert-re hivatkozzam, miközben De Sade-ot olvasok. Ha Radnóti meg tudja mérni a Bacon és a Schwarzkogler közötti különbséget, akkor arra kérném, hogy ne csak a méreteket adja meg, hanem mutassa be a mércét is.

Miközben Földényi meglekint egy műtárgyat, s igyekszik számot adni arról, hogy miért örült meg neki ennyire, vagy éppen miért lett tőle annyira bánatos, a Radnóti azt kérdezi, nem lenne-e jobb nekünk, ha ez a műtárgy, aminek a Földényi oly indokolatlanul örül vagy amelytől oly indokolatlanul bánatos, egyáltalán nem is lenne, vagy nem olyan lenne, amilyen, hanem másmilyen, vagy ha ez se megy, akkor legalább senkinek ne tetszene.

Mapplethorpe pedig igazán más tészta, ő tényleg egy másik esztétikai történet hőse. Róla egészen külön kéne beszélni. Radnóti talán csak azért társította őt ide, mert hogy ő is mennyire erkölcsstelen. És már a Tamás Gáspár Miklós is mennyire föl volt háborodva ettől a sok erkölcsstelenségtől.

Nádas Péter

A folyóirat a Művelődési és Közoktatási Minisztérium,
a Soros-alapítvány, a Budapest Bank, a József Attila-alapítvány
és a Central & East European Publishing Project (Oxford)
támogatásával jelenik meg